

Giats abandonads e daventads selvadis

■ Tar giats abandonads e daventads selvadis sa tracti da giats da chasa ch'èn daventads spuretgs e che na sa laschan per ordinari betg pli socialisar. Ils giats daventads selvadis èn però da differenziar dals giats selvadis per propi, cun ils quals ils giats da chasa n'èn betg parentads directamain. Chatta.ch preschenta ils differents terms e tematisescha la problematica dals giats abandonads a basa d'ina brochura che l'Uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals ha edì en collavraziun cun la Societad grischuna per la protecziun dals animals.

Giats da chasa

Il giat è in animal da chasa fitg bainvis e gioga ina rolla sociala impurtanta sco commember da famiglia e sco abitante da bleras chasadas. I dat giats che vegnan tegnids ina vita entera en l'abitaziun, auters percenter van mintga di guadora. I dat dentant er giats che vivan adina ordaifer l'abitaziun u la chasa. Differenzas correspondentas datti perquai er tar ils lioms dal giat cun l'uman.

Blers giats domestics che vagabundeschan per las vischnancas enturn han in possessur. Els han in revier al liber, turnan dentant regularmain a chasa. Sch'ins chatta tuttina in giat che na po betg vegnir identifitg ed uschia betg attribui ad in possessur, sto quest animal vegnir annunzià ad in post d'annunzia designà dal chantun. Ils organs comunals ston prender en salv l'animal e sche pussaivel surdar tal al possessur.

Annunzia d'animals chattads

Tgi che chatta in giat, in chaun u in auter animal da chasa spari, sto communitgar quai al proprietari da l'animal; sch'ins n'enconuscha betg la proprietaria u il proprietari, ston ins annunziar l'animal chattà ad in post d'annunzia uffizial. En il chantun Grischun pon talas annunzias vegnir drizzadas a las vischnancas che las transmettan a l'Uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals (USVA). Igl è dentant er pussaivel d'annunziar in animal chattà directamain a l'USVA.

Cun la Centrala svizra per animals sparids e chattads (STMZ) ha l'USVA chattà ina part contrahenta che metta a disposiziun sia banca da datas per la registraziun d'animals chattads e per la tschertga simplifitgada da las possessuras u dals possessurs dals animals. Tras l'utilisaziun da la banca da datas d'animals chattads da la STMZ èsi pussaivel da colliar di e notg en moda professiunala las annunzias d'animals sparids e chattads entaifer l'entir chantun sco er en il rest da la Svizra. Las annunzias d'animals chattads vegnan cumparegliadas immediata-

En media vegn tegni en mintga quarta chasada en Svizra in giat.

FOTO JÖRG SIEBAUER / PIXELIO

main cun tut las infurmaziuns davart animals tschertgads ch'èn avant maun en la banca da datas.

Il post d'annunzia da l'USVA è cuntanschibel per telefon durant las uras da spurtegl usitadas. La STMZ è cuntanschibla da tut temp, durant 24 uras a di e durant 365 dis ad onn. En quatter linguas (tudestg, franzos, talian ed englais) pon vegnir annunziads di e notg animals sparids e chattads. Tgi che dispona d'in access a l'internet, po endatar da tut temp sez l'annunzia d'in animal chattà u spari tar la STMZ (www.stmz.ch) ubain sur la pagina d'internet da l'USVA (www.alt.gr.ch, rubrica «Animals chattads»).

Da las annunzias ch'èn anc avertas suenter quatter emnas, èn circa 40 perschient dals animals sparids turnads a chasa da sasez en il fratemp. Tut tgi che ha annunzià in animal spari u chattà vegn perquai contactà suenter quatter emnas da la STMZ per telefon u per e-mail, sch'il cas n'è betg anc sclerì. Mo uschia èsi pussaivel da mantegnair ina survista actuala da tut ils animals ch'èn vegnids annunziads sco sparids u sco chattads.

Giats abandonads e daventads selvadis

Sche giats da chasa e lur descendents èn abandonads durant in temp pli lung, perdan els dal tutfatg ils lioms cun l'uman e daventan selvadis. Els restan per il solit en ina distanza da fugia gronda avunda envers l'uman, èn timids e na sa laschan strusch dumestigar. Tschiffar tals animals ed empruvar d'als disar vi d'ina vita en in'abitaziun u en ina chasa da giats fa per ordinari naufragi. Ils ani-

mals pateschan en lur praschunia, uschia ch'i resulta in problem relevant ord vista da la protecziun dals animals. Perquai sto vegnir desistì da sutmetter tals animals a la tgira da l'uman.

Giats abandonads e daventads selvadis chattan ins en lieus, nua ch'els han avunda nutriment e bunas pussaivladads da sa zuppar. Durant la perioda da vegetaziun van quests animals savens a tschiffar mieurs sin funs, en ierts ed a l'ur dals guauds. Durant ils mais d'enviern sa reuneschan quests giats en edifizis averts, en remisas, en hallas da fabricaziun ed en stallas. Sche la glicud pavla quests giats, sa reuneschan els enturn ils lieus da nutriment en abitadis, en vitgs ed en citads e cuntanschan là populaziuns da grondezzas considerablas. Per cumbatter las mieurs n'han betg il davos er ils purs fitg gugent ils giats. Cun dapli populaziuns da giats abandonads e daventads selvadis, che daventan a medem temp er pli e pli grondas, creschan dentant ils quitads.

Giats abandonads e daventads selvadis n'èn per ordinari betg chastrads e fan che lur spezia sa multipligescha en moda nuncontrollada. Perquai ch'in giat cuntanscha la madirezza sexuala gia cun 4 fin 6 mais e po trair si dus trieps pitschens per onn, s'augmenta la populaziun en moda rasanta.

In problem cun differents fassettas

Cumbain che giats abandonads e daventads selvadis han tema dals umans, n'èn els betg disposts per viver en moda independenta ed autonoma ora en la natira. Els èn anc adina dependents da l'uman ed exponids a tut ils privels che stattan en

quest connex (accidents cun autos, attatgas da chauns, tortura d'animals e.u.v.). Perquai che lur populaziuns èn fitg spessas e perquai che la situaziun da nutriment è – cunzunt durant l'enviern – per part nauscha, èn tals giats pertutgads pli savens da malsognas contagiasas, d'epidemias e da parasitosas ch'els giats domestics che stattan sut controlla veterinaria. Per quests motifs han giats daventads selvadis in'aspectativa da vita blier pli pitschna e blers animals moran la finala cun grondas suffrientschas. Quai n'impedescha dentant strusch ch'els sa multipligeschan en moda rasanta e nuncontrollada. Unicamain las schanzas da surviver dals giattins pon sa reducir dramaticamain.

Per ils giats da chasa èn ils giats daventads selvadis in grond privel da sanadad, perquai ch'els pon transmetter malsognas sco la pesta da giats, la leuchemia da giats, la strucca da giats, la rugna da giats, parasits da la beglia e.u.v.

Sche giats abandonads e betg chastrads vegnan pavlads, chaschuna quai anc pli grondas suffrientschas per ils animals, perquai ch'ins promovava uschia l'ulteriura multiplicaziun e la derasaziun da malsognas. Er singulas chastraziuns ed emprovas da socialisar ils pitschens da giats daventads selvadis na gidan strusch a schliar il problem. Sche giats vegnan allontanads d'in revier, immigreschan novs animals ed occupeschan il revier ch'è daventà liber.

Ina soluziun duraivla ed eticamain responsabla

En il chantun Grischun èn ils organs comunals cumpetents per giats aban-

dunads e fugids. En il rom da mesiras per garantir l'urden public procuran els che giats fugids vegnian returnads a lur possessurs. Sch'il possessur na po betg vegnir erui entaifer in termin adequat, vegnan ils animals piazzads en in lieu adattà sin ordinaziun da la vischnanca. Tenor la lescha chantunala davart ils fatgs veterinars dastgan giats abandonads e fugids vegnir mazzads, sch'els na pon vegnir piazzads nagliur. Ord vista etica èsi dentant fitg dispaitevel da mazzar quests giats, ed in tal proceder n'è strusch acceptà da la populaziun.

Quai vala er per giats abandonads e daventads selvadis. Mazzar ils giats na schlia betg il «problem», perquai che auters giats dal medem gener occupeschan immediatamain ils reviers ch'èn vegnids libers. Sche tals giats vegnan sajettads, ristgan ins plinavant che animals tutgads e blessads sa zuppan en lieus inaccessibels e morian là cun grondas suffrientschas. I n'è er betg adina tschertg ch'il giat en il visier dal chatschader saja propi in giat daventà selvadi. I pudess capitar ch'i vegn sajettà in giat ch'ha in possessur.

Sco soluziun duraivla dal problem è sa cumprovada la chastraziun. Tschiffar, chastrar e puspè metter en libertad al medem lieu giats daventads selvadis è – gist er ord vista da la protecziun dals animals – ina metoda da success ch'è reconuschiada sin l'entir mund. Uschia occupan ils animals er vinavant lur spazi da viver ed impedeschan l'immigraziun da novs animals che n'èn eventualmain betg chastrads.

La circumstanza che tut ils giats feminins e masculins en la vischnanca – er ils giats da bains purils ed ils giats da chasa betg destinads a la tratga – duain vegnir chastrads en quest connex, è d'ina impurtanza centrala per schliar il problem en moda duraivla. Giats da chasa masculins betg chastrads na duain betg pudair ir nuncontrolladamain guadora.

Giats selvadis per propi

Tar tut ils giats abandonads e daventads selvadis sa tracti da giats da chasa, pia da la varietad dal giat selvadi che l'uman ha domestica avant bundant 5000 onns. En la natira cumpara il giat selvadi en trais sutspesias: il giat selvadi europeic (Felis silvestris silvestris), il giat selvadi african (Felis silvestris libyca en l'Africa dal Nord ed Arabia; per part vegn differenzià da quel il Felis silvestris cafra en l'Africa Centrala e dal Sid) ed il giat selvadi asiatic (Felis silvestris ornata).

Sco che cumprovan las pli novas analisis geneticas derivan tut ils giats da chasa dal giat selvadi african. Giats selvadis e giats da chasa daventads selvadis n'èn pia tuttavia betg il medem! Il giat selvadi europeic ha pudì sa mantegnair en territoris da guaud isolads e reconquista ils ultims onns adina dapli regions en tut l'Europa, uschia er en Svizra.

En congual cun il giat da chasa ha il giat selvadi in corp grond e bratg, in pail grisch brin tigrà a moda pauc conturada ed ina cua grossa e pailusa plitost curta. Il giat selvadi europeic viva en guauds da feglia e guauds maschadads, e quai en territoris cun pouca naiv (main che 20 centimeters d'enviern). El viva a moda solitaria ed è surtut activ da notg. Ils giats selvadis èn fitg spuretgs ed eviteschan tut il contact cun ils umans.

La preschentaziun:

Uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals; Societad grischuna per la protecziun dals animals; Giats abandonads e daventads selvadis. In mussavia per las vischnancas grischunas per schliar il problem. Cuira 2015.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=3557
www.chatta.ch

Giats abandonads e daventads selvadis

In mussavia per las vischnancas grischunas per schliar il problem

Brochura d'infurmaziun davart giats abandonads e daventads selvadis.

Ils giats selvadis per propi èn fitg spuretgs. Ma ins als po contemplar en divers parcs d'animals.

FOTO: BERGGEIST / PIXELIO